

حقوق نمایندگی

باب اول : نمایندگی مدنی

باب دوم : نمایندگی تجارتی

تألیف :

مادی حاجیانی

حاجیان، هادی، ۱۳۶۵ -

حقوق نمایندگی: باب اول نمایندگی مدتی، باب دوم نمایندگی تجارنی / مؤلف
هادی حاجیان. - تهران: دانش نگار، ۱۳۸۶.
۴۳۲ ص.

ISBN: 978-964-2927-13-5

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۴۲۷] - ۴۳۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. نمایندگی (حقوق) - ایران. نمایندگی (فقه).

۳۴۷/۵۵۰۲۹

ح ۲ ج ۸۶۱/ KHH

۱۱۳۴۷۹۴

کتابخانه ملی ایران

انتشارات دانش نگار، عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی

www.daneshnegar.net

حقوق نمایندگی

تألیف: هادی حاجیان

ناشر: دانش نگار

حروف چینی و صفحه آرایی: دانش نگار

چاپ و صحافی: فرنگار رنگ

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۶

جلد ۱۰۰۰

۶۵۰۰ تومان

تهران، خیابان انقلاب، اردیبهشت، نبش وحید نظری، شماره ۲۷۶ - تلفن: ۶۶۴۰۰۱۴۴ - ۶۶۴۰۰۲۲۰

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) به کمیل ابن زیاد فرمودند:

ای کمیل، علم بهتر از ثروت است، زیرا؛ علم از تو پاسبانی می‌کند ولیکن تو نگهبان مال هستی. مال با انفاق کاهش می‌یابد، اما علم با انفاق زیاد می‌شود. اعتباری که در میان مردم بر اثر ثروت به‌دست آمده با از دست رفتن آن نابود می‌شود. به‌وسیله علم انسان در زندگی فرمانبرداری از خدا را می‌آموزد و پس از مرگ، ستایش مردم را به همراه دارد.

فهرست

۱۷	پیشگفتار
۲۳	باب اول: نمایندگی مدنی
۲۳	فصل اول: مفهوم و ماهیت نمایندگی مدنی
۲۳	مبحث اول: سیر ایجاد ماهیت نمایندگی
۲۳	گفتار اول: پیشینه تاریخی ایجاد نمایندگی
۲۵	گفتار دوم: ضرورت وجود نمایندگی
۲۸	مبحث دوم: عناصر نمایندگی مدنی و تعریف آن
۲۸	گفتار اول: عناصر عام نمایندگی مدنی
۳۵	گفتار دوم: عناصر اختصاصی نمایندگی مدنی
۳۶	گفتار سوم: تعریف نمایندگی مدنی
۳۹	مبحث سوم: تعمیم ماهیت نمایندگی مدنی
۳۹	گفتار اول: قلمرو ماهیت نمایندگی مدنی
۴۰	گفتار دوم: نحوه تعمیم ماهیت نمایندگی بر مصادیق آن
۴۱	تأذیه دین دیگری
۴۳	اداره مال غیر (ماده ۳۰۶ ق.م)
۴۳	نمایندگی ولی قهری سابق در نکاح باکره
۴۵	صلاحیت دادستان برای دخالت در امور محجور و غایب
۴۵	تعهد به نفع ثالث
۴۶	معامله فضولی
۴۶	نمایندگی با واسطه و بی واسطه
۴۷	وضعیت طلبکاران عادی
۴۸	وضعیت وارثان در اداره ترکه
۴۸	نمایندگی بالفعل
۴۹	مبحث چهارم: اقسام نمایندگی مدنی
۴۹	گفتار اول: اقسام نمایندگی مدنی (به اعتبار سبب)
۴۹	بخش اول: نمایندگی ارادی
۵۲	الف: نمایندگی مبتنی بر قرارداد
۵۳	ب: نمایندگی مبتنی بر اذن (ناشی از ایقاع)
۵۵	اول) اذن صریح
۵۵	دوم) اذن ضمنی
۵۵	بخش دوم: نمایندگی قانونی
۵۷	الف: نمایندگی مبتنی بر احسان
۵۹	ب: نمایندگی اضطراری

۶۵	پاسخ به چند مسئله
۶۷	بخش سوم: نمایندگی قضایی
۶۷	گفتار دوم: نمایندگی با سلطه و نمایندگی با اختیار
۷۰	گفتار سوم: نمایندگی حکمی
۷۱	مبحث پنجم: نحوه عملکرد اراده نماینده
۷۱	گفتار اول: ماهیت نقش اراده نماینده
۷۵	گفتار دوم: تعدد اعتبار در اراده یک شخص
۷۷	مبحث ششم: نمایندگی در تقابل با سایر مفاهیم
۷۷	گفتار اول: نمایندگی و انتقال حق یا تعهد
۷۸	گفتار دوم: نمایندگی و عقد اجاره اشخاص
۷۹	گفتار سوم: نمایندگی در تقابل با اصل عدم ولایت
۸۱	گفتار چهارم: نمایندگی و اصل نسبی بودن اثر قراردادها
۸۲	فصل دوم: قواعد عمومی نمایندگی مدنی
۸۲	مبحث اول: اسباب ایجاد و زوال نمایندگی مدنی
۸۲	گفتار اول: نمایندگی ارادی (قراردادی و ابقاعی)
۸۲	بخش اول: اسباب ایجاد
۸۴	بخش دوم: اسباب زوال
۸۴	الف: انحلال نمایندگی ارادی
۸۴	اول: فسخ عقد یا رجوع از اذن
۸۵	دوم: منفسخ شدن عقود یا زوال قهری اذن
۸۹	ب: پایان نمایندگی ارادی
۹۰	بخش سوم: حقوق تطبیقی
۹۰	الف: به واسطه اراده
۹۱	ب: به واسطه حکم قانون
۹۲	گفتار دوم: نمایندگی قانونی
۹۲	بخش اول: ولایت قهری
۹۴	بخش دوم: قیمومت
۹۵	بخش سوم: سایر موارد
۹۵	گفتار سوم: نمایندگی قضائی
۹۵	بخش اول: اسباب ایجاد
۹۶	بخش دوم: اسباب زوال
۹۷	مبحث دوم: آثار حقوقی نمایندگی مدنی
۹۷	گفتار اول: روابط سه گانه ناشی از نمایندگی
۹۷	بخش اول: رابطه نماینده با اصیل (تعهدات متقابل)
۹۷	الف: تعهدات نماینده
۱۰۲	ب: تعهدات اصیل

۱۰۳	ج: تعهد متقابل
۱۰۳	بخش دوم: رابطه نمایندگی با طرف قرارداد
۱۰۶	بخش سوم: رابطه اصیل با طرف قرارداد
۱۰۷	بخش چهارم: تأثیر رابطه نمایندگی در برابر اشخاص ثالث
۱۰۸	گفتار دوم: آثار اعمال نمایندگی
۱۰۸	بخش اول: نمایندگی پنهانی (عدم افشاء نمایندگی)
۱۱۱	حقوق تطبیقی
۱۱۲	بخش دوم: معامله نمایندگی با خود
۱۱۴	حقوق تطبیقی
۱۱۵	بخش سوم: مسئولیت مدنی و کیفری اصیل در برابر اعمال نمایندگی
۱۱۵	(بررسی روابط ناشی از قانون کار)
۱۱۸	مبحث سوم: نمایندگی ارادی
۱۱۸	گفتار اول: نقش اراده اصیل در اراده نمایندگی
۱۲۰	گفتار دوم: اهلیت نمایندگی و اصیل و سلامت اراده آنها
۱۲۰	بخش اول: اهلیت اصیل
۱۲۱	بخش دوم: اهلیت نمایندگی
۱۲۳	گفتار سوم: شرایط موضوع نمایندگی
۱۲۳	بخش اول: مشروع بودن موضوع نمایندگی
۱۲۴	بخش دوم: مطلق بودن موضوع نمایندگی
۱۲۵	گفتار چهارم: جهت نامشروع در نمایندگی
۱۲۶	بخش اول: عدم مشروعیت جهت قرارداد نمایندگی
۱۲۷	بخش دوم: عدم مشروعیت جهت انجام موضوع نمایندگی
۱۲۹	گفتار پنجم: مسائل مربوط به صلاحیت نمایندگی
۱۲۹	بخش اول: قلمرو صلاحیت و اختیارات نمایندگی
۱۳۱	بخش دوم: اختیارات نمایندگی (حقوق تطبیقی)
۱۳۲	بخش سوم: تنفیذ اعمال فضولی (مطالعه تطبیقی)
۱۳۴	بخش چهارم: محدودیتهای نمایندگی
۱۳۵	الف: منع وضعی
۱۳۵	ب: منع تکلیفی
۱۳۶	بخش پنجم: صلاحیت نمایندگی در فسخ قرارداد و مسائل راجع به آن
۱۳۹	گفتار ششم: وضعیت ضم نمایندگی و تعدد آن
۱۳۹	بخش اول: تفویض نمایندگی
۱۴۱	بخش دوم: نمایندگی اجتماعی
۱۴۴	بخش سوم: نمایندگی ترتیبی
۱۴۵	گفتار هفتم: وکالت معلق
۱۴۵	فصل سوم: نمایندگی از شخص حقوقی

- ۱۴۵..... مبحث اول: مفهوم شخصیت حقوقی
- ۱۴۹..... مبحث دوم: ثبت شخصیت حقوقی
- ۱۵۰..... مبحث سوم: نمایندگی از شخصیت حقوقی و اختصاصات آن
- ۱۵۲..... مبحث چهارم: نمایندگی متصدیان شخص حقوقی
- ۱۵۴..... ضمیمه: قائم مقامی و نمایندگی مدنی
- ۱۵۴..... مفهوم قائم مقامی
- ۱۵۵..... عناصر قائم مقامی و بررسی این مفهوم در مقابل نمایندگی
- ۱۵۸..... قائم مقام عام و قائم مقام خاص
- ۱۵۹..... جمع دو عنوان نمایندگی و قائم مقامی در یک شخص
- ۱۶۱..... باب دوم: نمایندگی تجاری
- ۱۶۱..... فصل اول: کلیات نمایندگی تجاری
- ۱۶۱..... مبحث اول: کلیات حقوق تجارت
- ۱۶۱..... گفتار اول: حقوق تجارت در بستر تاریخ
- ۱۶۵..... گفتار دوم: استقلال حقوق تجارت از حقوق مدنی
- ۱۶۹..... گفتار سوم: نحوه انتزاع ماهیات تجاری
- ۱۷۱..... گفتار چهارم: ویژگی های حقوق تجارت
- ۱۷۱..... الف) تسریع روابط اقتصادی
- ۱۷۲..... ب) امنیت در روابط تجاری
- ۱۷۲..... ج) اعتماد متقابل در اعمال تجاری
- ۱۷۳..... مبحث دوم: مفهوم و ماهیت نمایندگی تجاری
- ۱۷۳..... گفتار اول: تحولات نمایندگی تجاری
- ۱۷۶..... گفتار دوم: عناصر نمایندگی تجاری و تعریف آن
- ۱۷۶..... بخش اول: عناصر عمومی نمایندگی تجاری
- ۱۷۸..... بخش دوم: عناصر اختصاصی نمایندگی تجاری
- ۱۷۸..... الف) عناصر نمایندگی غیر مستقل
- ۱۷۸..... ب) عناصر نمایندگی مستقل
- ۱۷۹..... بخش سوم: تعریف نمایندگی تجاری
- ۸۰..... بخش چهارم: نحوه تعمیم ماهیت نمایندگی تجاری بر مصادیق آن
- ۱۸۱..... گفتار سوم: اقسام نمایندگی تجاری
- ۱۸۱..... بخش اول: اقسام نمایندگی تجاری به اعتبار وابستگی و استقلال نماینده
- ۱۸۱..... ۱) نمایندگی غیر مستقل
- ۱۸۱..... ۲) نمایندگی مستقل
- ۱۸۲..... بخش دوم: نمایندگی تجاری قضائی و قانونی
- ۱۸۳..... گفتار چهارم: شرح عنصر سوم نمایندگی تجاری
- ۱۸۳..... بخش اول: اعمال تجاری

الف) نظریه شخصی.....	۱۸۴
ب) نظریه موضوعی.....	۱۸۴
بخش دوم: وضعیت خاص معاملات برواتی.....	۱۸۹
ثمره بحث:.....	۱۹۱
گفتار پنجم: نمایندگی تجارتي در تقابل با نمایندگی مدنی.....	۱۹۲
بخش اول: وجوه اشتراک.....	۱۹۲
بخش دوم: وجوه افتراق.....	۱۹۳
مبحث سوم: قواعد عمومی نمایندگی تجارتي.....	۱۹۴
گفتار اول: موضوع نمایندگی تجارتي.....	۱۹۴
گفتار دوم: حقوق و تعهدات ناشی از نمایندگی تجارتي.....	۱۹۶
بخش اول: تعهدات نماینده تجارتي (حقوق اصیل).....	۱۹۶
الف: منع رقابت تجاری نماینده تجارتي با اصیل.....	۱۹۶
ب: حفظ اسرار تجارتي اصیل.....	۱۹۷
ج: سایر تعهدات نماینده تجارتي.....	۱۹۷
بخش دوم: تعهدات اصیل (حقوق نماینده تجارتي).....	۱۹۷
گفتار سوم: اصل تاثیر ظاهر در ایجاد حقوق و تعهدات تجارتي ناشی از نمایندگی.....	۱۹۸
بخش اول: کلیات.....	۱۹۸
بخش دوم: شرایط عمومی حجیت اعتماد به ظواهر.....	۱۹۹
الف) این ظاهر باید متعارف باشد.....	۱۹۹
ب) اعتماد شخص به این ظاهر.....	۲۰۰
ج) شخص ثالث از حقیقت آگاه نباشد.....	۲۰۰
د) وجود شرایط زمانی و مکانی متعارف.....	۲۰۰
بخش سوم: میزان توانایی اعتماد مشروع.....	۲۰۱
گفتار چهارم: نمایندگی افشاء نشده.....	۲۰۲
بحث دیگر:.....	۲۰۶
طرح یک اشکال و پاسخ به آن:.....	۲۰۷
اشکالی دیگر:.....	۲۰۸
گفتار پنجم: تنوری وکالت ظاهری در حقوق خارجي.....	۲۰۹
نقد تنوری:.....	۲۱۱
گفتار ششم: مباحثی در اختیارات نماینده تجارتي.....	۲۱۲
بخش اول: حدود صلاحیت نماینده.....	۲۱۲
حقوق تطبیقی:.....	۲۱۳
بخش دوم: نمایندگی مفروض.....	۲۱۴
بخش سوم: تجاوز نماینده از حدود اختیارات.....	۲۱۷
گفتار هفتم: مباحثی در تعدد نمایندگان تجارتي.....	۲۱۹
بخش اول: اجتماع نمایندگان تجارتي در موضوع واحد.....	۲۱۹

۲۲۱	بخش دوم: معاملات معارض نمایندگان تجاری
۲۲۲	بخش سوم: تفویض نمایندگی تجاری
۲۲۳	بخش چهارم: نمایندگی فرعی
۲۲۴	گفتار هشتم: اسباب زوال نمایندگی تجاری
۲۲۴	بخش اول: زوال کلی نمایندگی تجاری
۲۲۴	الف) فسخ
۲۲۶	ب) فوت و حجر طرفین و پایان شخصیت حقوقی شرکت
۲۲۶	اول) فوت و حجر اصیل
۲۲۶	نقد و بررسی قانون:
۲۲۷	دوم) فوت یا حجر نماینده
۲۲۷	سوم) پایان شخصیت حقوقی شرکت تجاری
۲۲۷	چهارم) فوت و حجر در نمایندگی مستقل
۲۲۷	ج) پایان مدت نمایندگی
۲۲۷	د) انتفاء موضوع نمایندگی
۲۲۸	هـ) ورشکستگی
۲۲۸	اول) ورشکستگی اصیل
۲۲۹	دوم) ورشکستگی نماینده
۲۲۹	و) اقاله قرارداد نمایندگی
۲۲۹	بخش دوم: زوال جزئی نمایندگی تجاری
۲۳۱	بخش سوم: لزوم اعلان زوال جزئی و کلی نمایندگی تجاری
۲۳۱	گفتار نهم: ماهیت‌های مرتبط با نمایندگی تجاری
۲۳۱	بخش اول: ماهیت عقود جایز تجاری
۲۳۴	بخش دوم: ماهیت ید امانی در نمایندگی تجاری
۲۳۶	فصل دوم: نمایندگی غیر مستقل تجاری
۲۳۶	طرح مطلب
۲۳۶	مبحث اول: حق‌العمل کاری
۲۳۶	ضرورت وجود حق‌العمل کاری
۲۳۷	گفتار اول: ماهیت حق‌العمل کاری
۲۳۷	بخش اول: تعریف حق‌العمل کاری
۲۳۸	بخش دوم: ماهیت نقش حق‌العمل کار
۲۳۸	الف) نظریات حقوقی:
۲۳۸	اول) نظریه نمایندگی غیر مستقیم
۴۰	نقد نظریه:
۴۰	دوم) نظریه نسبیّت در موجودات اعتباری
۴۱	نقد نظریه:
۴۲	ب) نظر نگارنده:

۲۴۴	بخش سوم: عناصر حق العمل کاری
۲۴۶	بخش چهارم: ماهیت حق العمل
۲۴۷	گفتار دوم: حق العمل کاری تخصصی
۲۴۷	بخش اول: حق العمل کاری در بورس (کارگزاران بورس)
۲۴۸	بخش دوم: حق العمل کاری در امور گمرکی
۲۴۹	گفتار سوم: مباحثی در صلاحیت و اختیارات حق العمل کار
۲۴۹	بخش اول: قلمرو اختیارات حق العمل کار
۲۵۲	بخش دوم: اختیار حق العمل کار در اقامه دعوا علیه طرف قرارداد
۲۵۲	بخش سوم: معامله حق العمل کار با خود
۲۵۵	بخش چهارم: تجاوز حق العمل کار از حدود اختیارات خود
۲۵۷	بخش پنجم: تفویض اختیارات حق العمل کاری به غیر
۲۵۷	الف) واگذاری کلی حق العمل کاری
۲۵۸	ب) واگذاری جزئی حق العمل کاری
۲۵۸	بخش ششم: تحدید و تقلیل اختیارات حق العمل کار
۲۵۹	بخش هفتم: پایان اختیارات حق العمل کار
۲۶۰	گفتار چهارم: روابط حقوقی ناشی از حق العمل کاری
۲۶۰	بخش اول: رابطه حقوقی حق العمل کار با آمر
۲۶۰	الف) تعهدات حق العمل کار در برابر آمر
۲۶۲	ب) حقوق حق العمل کار در برابر آمر
۲۶۳	بخش دوم: رابطه حقوقی حق العمل کار با طرف قرارداد
۲۶۳	بخش سوم: رابطه حقوقی آمر با طرف قرارداد
۲۶۴	مبحث دوم: دلالتی
۲۶۴	ضرورت وجود دلالتی
۲۶۵	گفتار اول: ماهیت دلالتی
۲۶۵	بخش اول: تعریف دلالتی
۲۶۶	بخش دوم: عناصر دلالتی
۲۶۸	بخش سوم: رابطه دلالتی با نمایندگی تجاری
۲۷۱	گفتار دوم: صلاحیت‌های دلال
۲۷۱	بخش اول: آثار معامله به قصد انشاء دلال
۲۷۱	بخش دوم: معامله دلال با خود
۲۷۲	گفتار سوم: شرایط اشتغال به دلالتی و انواع آن
۲۷۳	گفتار چهارم: روابط حقوقی ناشی از دلالتی
۲۷۳	بخش اول: حقوق و تعهدات دلال در برابر آمر
۲۷۳	الف) تعهدات دلال در برابر آمر
۲۷۶	ب) حقوق دلال در برابر آمر
۲۷۹	بخش دوم: رابطه حقوقی دلال با طرف قرارداد

۲۷۹	مبحث سوم: متصدی حمل و نقل
۲۷۹	ضرورت وجود حمل و نقل
۲۸۱	گفتار اول: ماهیت حقوقی
۲۸۱	بخش اول: تعریف
۲۸۱	بخش دوم: عناصر رابطه حقوقی ناشی از قرارداد حمل و نقل
۲۸۲	بخش سوم: آیا متصدی حمل و نقل نماینده تجارتي است؟
۲۸۳	گفتار دوم: قرارداد حمل و نقل
۲۸۴	بخش اول: ماهیت حقوقی قرارداد حمل و نقل
۲۸۵	بخش دوم: لزوم یا جواز قرارداد
۲۸۷	بخش سوم: انحلال قرارداد حمل و نقل
۲۸۸	گفتار سوم: آثار حقوقی قرارداد حمل و نقل
۲۸۸	بخش اول: مسئولیت متصدی حمل و نقل
۲۸۸	الف: مسئولیت تلف یا گم شدن مال التجاره (ماده ۵۱۶ ق.م. در مقابل ماده ۳۸۶ ق.ت.)
۲۹۲	ب: مسئولیت ناشی از سایر خسارات
۲۹۲	بخش دوم: حقوق متصدی حمل و نقل
۲۹۳	بخش سوم: مسئولیت‌های ارسال کننده
۲۹۴	گفتار چهارم: حمل و نقل دریایی
۲۹۴	بخش اول: مفاهیم
۲۹۵	بخش دوم: وظایف متصدی باربری
۲۹۵	بخش سوم: عوامل رافع مسئولیت متصدیان باربری دریایی
۲۹۷	گفتار پنجم: حمل و نقل هوایی
۲۹۷	بخش اول: معاهده ورشو
۲۹۸	بخش دوم: وظایف متصدی حمل و نقل هوایی
۲۹۹	بخش سوم: مسئولیت متصدی حمل و نقل هوایی
۳۰۰	بخش چهارم: مسئولیت ارسال کننده
۳۰۰	بخش پنجم: حقوق ارسال کننده و مرسل الیه
۳۰۱	گفتار ششم: حمل نقل بین‌المللی از طریق جاده
۳۰۱	بخش اول: مقررات حاکم
۳۰۲	بخش دوم: قلمرو اجرای کنوانسیون
۳۰۴	بخش سوم: قرارداد حمل و نقل بین‌المللی از طریق جاده
۳۰۳	بخش چهارم: حقوق، وظایف و مسئولیتهای متصدی حمل و نقل
۳۰۵	بخش پنجم: وظایف و مسئولیتهای فرستنده کالا
۳۰۵	بخش ششم: حقوق گیرنده و فرستنده کالا
۳۰۶	نتیجه‌گیری
۳۰۷	مبحث چهارم: قائم مقام تجارتي
۳۰۷	اهمیت موضوع

۳۰۷	گفتار اول: ماهیت قائم مقامی تجارتي
۳۰۷	بخش اول: تعريف قائم مقام تجارتي
۳۰۸	بخش دوم: عناصر قائم مقام تجارتي
۳۰۹	گفتار دوم: مباحثي راجع به وجود قائم مقام تجارتي
۳۰۹	بخش اول: نحوه ايجاد قائم مقامی
۳۰۹	الف: قرارداد
۳۱۰	ب: اذن
۳۱۰	ج: عرف تجارتي
۳۱۲	بخش دوم: اختيارات قائم مقام تجارتي
۳۱۲	الف: اختيار قائم مقام در اجرای قراردادها
۳۱۴	ب: آیا قائم مقامی تجارتي می تواند نقش حق العمل کار داشته باشد؟
۳۱۵	ج: تفویض اختيارات قائم مقامی
۳۱۵	د: اجتماع قائم مقامان تجارتي
۳۱۶	گفتار سوم: زوال اختيارات قائم مقام
۳۱۶	بخش اول: پایان اختيارات قائم مقام
۳۱۶	بخش دوم: تحلیل ماده ۴۰۰ ق.ت
۳۱۷	نظر نگارنده (تبدیل نمایندگی ارادی به نمایندگی قانونی)
۳۱۹	مبحث پنجم: وکالت تجاری
۳۱۹	گفتار اول: ماهیت حقوقی
۳۱۹	بخش اول: تعريف وکالت تجاری
۳۲۰	بخش دوم: عناصر وکالت تجارتي
۳۲۱	گفتار دوم: سایر موارد
۳۲۱	مبحث ششم: عاملیت تجاری
۳۲۱	طرح مطلب
۳۲۲	گفتار اول: ماهیت حقوقی
۳۲۲	بخش اول: مفهوم عام عاملی
۳۲۳	بخش دوم: ماهیت عاملی تجاری
۳۲۳	الف) دیدگاه های حقوقی
۳۲۶	ب) نظر نگارنده
۳۲۷	گفتار دوم: سایر موارد
۳۲۷	مبحث هفتم: نمایندگی تجارتي از شرکت های تجاری
۳۲۷	طرح مطلب
۳۲۸	گفتار اول: کلیات نمایندگی از شرکت های تجاری
۳۲۸	بخش اول: تعريف شرکت تجارتي
۳۳۰	بخش دوم: وضعیت شرکا در شرکت تجارتي
۳۳۱	بخش سوم: ماهیت رابطه شریک با شرکت

۳۳۳	بخش چهارم: نمایندگان شرکت‌های تجاری
۳۳۷	بخش پنجم: ماهیت رابطه مدیران با شرکت
۳۳۸	الف: وکالت مدیران
۳۳۸	نقد:
۳۳۹	نقد:
۳۴۰	ب: نظریه رکن بودن مدیر
۳۴۱	نقد:
۳۴۲	ج: نظر برگزیده و نقد ایرادات وارد بر آن
۳۴۶	حقوق تطبیقی: وضعیت حقوقی مدیران شرکت‌های تجاری در حقوق انگلیس
۳۴۷	بخش ششم: مسئولیت مدنی شرکت در مقابل اعمال مدیران
۳۵۱	بخش هفتم: مختصات نمایندگان تجاری شرکت‌ها
۳۵۱	بخش هشتم: مباحثی در وجود نمایندگی از شرکت‌های تجاری
۳۵۲	الف: سبب ایجاد نمایندگی از شرکت‌های تجاری
۳۵۳	ب: آغاز نمایندگی از شرکت‌های تجاری
۳۵۴	ج: پایان نمایندگی از شرکت‌های تجاری
۳۵۶	بخش نهم: نصب و عزل و استعفای مدیران
۳۵۹	بخش دهم: تعدد مدیران
۳۶۰	بخش یازدهم: مدیر موظف و مدیر غیر موظف
۳۶۰	بخش دوازدهم: خروج مدیر از حدود اختیارات خود
۳۶۳	بخش سیزدهم: مدیر ظاهری
۳۶۴	بخش چهاردهم: تعهدات مدیران شرکت‌ها
۳۶۸	نتیجه‌گیری
۳۶۹	گفتار دوم: مدیریت در اقسام شرکت‌های تجاری
۳۶۹	بخش اول: مدیریت در شرکت‌های سهامی
۳۷۰	الف: وضعیت حقوقی مدیر عامل شرکت‌های سهامی
۳۷۰	اول: انتصاب مدیر عامل و شرایط آن
۳۷۲	دوم: مدت تصدی مدیر عامل
۳۷۳	سوم: وظایف و تعهدات مدیر عامل
۳۷۴	چهارم: محدودیت‌های مدیر عامل
۳۷۵	ب: مسئولیت مدیر عامل
۳۷۵	اول: مسئولیت مدنی مدیر عامل
۳۷۶	الف) مسئولیت تضامنی مدیر عامل:
۳۷۶	ب) مسئولیت عادی مدیر عامل:
۳۷۷	دوم: مسئولیت کیفری مدیر عامل
۳۸۰	بخش دوم: مدیریت در شرکت‌های اشخاص
۳۸۰	الف: مدیریت در شرکت‌های اشخاص

۳۸۱	ب: مسئولیت مدیر در شرکت‌های اشخاص
۳۸۲	بخش سوم: مدیریت در شرکت با مسئولیت محدود
۳۸۲	الف: مدیر شرکت با مسئولیت محدود
۳۸۳	ب: اختیارات مدیر شرکت
۳۸۴	ج: مسئولیت مدیران شرکت
۳۸۴	اول: مسئولیت مدنی مدیران
۳۸۶	دوم: مسئولیت کیفری مدیران
۳۸۷	بخش چهارم: مدیریت در شرکت مختلط سهامی
۳۸۷	الف: مدیریت شرکت
۳۸۷	ب: مسئولیت مدیر شرکت
۳۸۷	اول: مسئولیت مدنی مدیران
۳۸۷	دوم: مسئولیت کیفری مدیران
۳۸۸	بخش پنجم: مدیریت در شرکت تعاونی
۳۸۸	الف: قانون حاکم بر شرکت‌های تعاونی
۳۸۹	ب: مدیریت شرکت‌های تعاونی
۳۹۰	ج: سایر موارد
۳۹۰	نتیجه‌گیری
۳۹۱	مبحث هشتم: نمایندگی در اسناد تجاری
۳۹۱	طرح مطلب
۳۹۲	گفتار اول: کلیات
۳۹۲	بخش اول: تعاریف
۳۹۳	بخش دوم: ظهنویسی برای وکالت
۳۹۳	الف: ظهنویسی توسط وکیل
۳۹۴	ب: ایرادات قابل استناد در مقابل وکیل
۳۹۴	ج: فوت یا حجر موکل
۳۹۵	د: عزل یا استعفاء وکیل
۳۹۶	گفتار دوم: نمایندگی در سند تجاری و آثار آن
۳۹۷	بخش اول: ماهیت صدور برات
۳۹۸	بخش دوم: امضاء سند برات به نمایندگی
۳۹۹	بخش سوم: لزوم قید نمایندگی از شخص معین در سند تجاری
۴۰۲	بخش چهارم: معامله برواتی در سمت حق العمل کاری و نماینده مستقل
۴۰۲	بخش پنجم: عدم افشاء نمایندگی در امضاء سند تجاری
۴۰۵	بخش ششم: امضاء سند تجارتی خارج از اختیار یا بدون اختیار
۴۰۷	بخش هفتم: تنفیذ ظهنویسی فضولی توسط اصیل و آثار حقوقی آن
۴۰۸	بخش هشتم: وضعیت حقوقی ظهنویسی مطلق نماینده
۴۱۰	بخش نهم: نمایندگی موضوع ماده ۲۶۶ ق.ت

۴۱۰	بخش دهم: تحلیل ماده ۲۷۰ ق.ت
۴۱۱	گفتار سوم: نمایندگی در سایر اسناد تجاری
۴۱۱	بخش اول: سفته (فته طلب)
۴۱۲	بخش دوم: چک
۴۱۲	الف: مسئولیت نماینده در پرداخت وجه چک
۴۱۳	ب: نمایندگی در وصول چک
۴۱۴	فصل سوم: نمایندگی مستقل تجاری
۴۱۴	طرح مطلب
۴۱۴	مبحث اول: ماهیت حقوقی
۴۱۴	گفتار اول: تعریف نمایندگی مستقل تجاری و تفاوت آن با نمایندگی غیر مستقل
۴۱۶	گفتار دوم: تفاوت نمایندگی مستقل با شعبه
۴۱۶	مبحث دوم: قرارداد نمایندگی مستقل تجاری
۴۱۷	گفتار اول: شرایط انعقاد قرارداد
۴۱۷	گفتار دوم: موضوع قرارداد نمایندگی مستقل
۴۱۷	(شرایط و حدود اختیار نماینده مستقل)
۴۲۰	گفتار سوم: تعهدات نماینده مستقل تجاری
۴۲۱	گفتار چهارم: آثار خروج نماینده با اصيل از حدود موضوع و شرایط قرارداد
۴۲۲	گفتار پنجم: لزوم یا جواز قرارداد نمایندگی مستقل
۴۲۳	گفتار ششم: زوال و پایان قرارداد نمایندگی مستقل
۴۲۴	مبحث سوم: فواید نمایندگی مستقل تجاری
۴۲۷	منابع و مأخذ

مقدمه مؤلف بر چاپ اول

ضرورت وجود تحقیقی جامع، پیرامون نمایندگی در حقوق خصوصی به جهت تمهید نظریه عمومی در نمایندگی مدنی و تجارتی و همچنین فقدان منابع علمی جامع در این موضوع، لزوم تألیف چنین کتابی را به خوبی توجیه می‌کند. حقوق نمایندگی یکی از موضوعات عامی است که در تحلیل اکثر مباحث کلی حقوق خصوصی مانند قراردادها، ایفاعات، وقایع حقوقی و به‌طور کلی مسائل راجع به حقوق و تعهدات نقش بسیار مهمی ایفاء می‌کند. تنوع اعمال حقوقی و همچنین سیر پیچیده انشاء، اجرا و انحلال آن، سبب طرح مباحث بی‌شماری در حقوق خصوصی گشته است. انجام تمامی این اعمال در سمت نمایندگی جلوه‌ای متفاوت به خود می‌گیرد چراکه با دخالت انشائی واسطه، مباحث، پیچیدگی دو چندانی خواهد داشت.

در واقع مقتضیات روابط اجتماعی و اقتصادی اغلب لزوم وجود واسطه‌ای در کنار اصیل را به عنوان همراه و همیار وی ایجاب می‌کند. همچنین توسعه دامن پيوندهای اعتباری و گسترش نقش اراده در ایجاد روابط حقوقی و نیز رهایی حقوق و تعهدات از قیود شخصیتی، نمایندگی را در دنیای حقوق مطرح ساخت. پذیرش وجود چنین وضعیتی همراه با قصد انشاء مستقل نماینده، سبب گشایش بابها و فصلهای متعددی در کتب حقوقی و فقهی گردیده است.

ورود اغلب موضوعات حقوق مدنی و حقوق تجارت به وادی و دیار نمایندگی، موجب طرح کام و قواعد خاصی سرای از موضوعات اصلی می‌شود. بدین جهت ما در کتاب حاضر، این موضوعات را از زاویه نمایندگی مطرح کرده و در هر زمینه اصول و قواعد آن را بیان می‌کنیم.

طرفی تنقیح موضوع نمایندگی ما را از اختلاط آن با مفاهیم مشابه باز می‌دارد. عدم منقح ساختن نمایندگی موجب تلاقی مرزهای این مفهوم با مفاهیم دیگر می‌شود. همچنین تعلیل نادرست مبانی نمایندگی سبب به‌کارگیری نادرست اصولی چون اصل عدم ولایت و اصل نسبی بودن اثر قراردادها می‌شود. کتاب حاضر به تنقیح موضوع نمایندگی مدنی و تجارتی پرداخته تا وجود ذهنی نمایندگی از ماهیت سایر نهادهای مشابه به خوبی متمایز گردد.

ویژگی‌های کتاب حقوق نمایندگی را می‌توان چنین خلاصه کرد: بهره‌گیری از منابع وسیع علمی درج نظریات متنوع از دیدگاه‌های مختلف و همچنین نقد یا تکمیل و اصلاح آنها، تحلیل‌های بدیع ارائه نظریات خاص نگارنده، استفاده از قوانین داخلی و خارجی و تطبیق آنها با نظریات فقهی حقوقی، بررسی و تحلیل تمامی زوایای مسائل و حل آنها و همچنین دقت در نکات ریز هر مسئله پاسخ به سئوالات متداول.

نگارش این کتاب با همکاری سودمند پژوهشگر گرامی سرکار خانم مریم محمودی در زمینه حقوق تطبیقی، تهیه منابع علمی خارجی، موضوع بندی آن و ترجمه اغلب موضوعات حقوقی شرکت‌های تجاری صورت گرفته است که از ایشان بسیار تشکر و قدردانی می‌کنیم.

همچنین شایسته است به رسم نیکوی سپاسداری، از حمایت‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر محمد حسین شهبازی به‌عنوان پشتوانه علمی و نیز مساعدت‌ها و رهنمون‌های علمی ایشان در نگارش این کتاب، تشکر و قدردانی کنم.

در نهایت از جناب آقای دکتر بابک مسعودی تفرشی به جهت راهنمایی در انتخاب موضوع کتاب و نیز ارشاد در تهیه طرح اولیه و کلی تحقیق متشکر و سپاسگزارم و این جهش علمی را مرهون اعانت ایشان می‌دانم.

هادی حاجیانی

پاییز ۱۳۸۶

حقوق نمایندگی

پیشگفتار

گسترش دامنه پیوندهای اعتباری در روابط اجتماعی، جلوه‌ای ویژه از پیشرفت تمدن در جوامع بشری است و لازمه این وضعیت تأسیس و امضاء ماهیت‌های حقوقی بسیاری در جهت پیوستگی اجزای اجتماع می‌باشد. مبنای ایجاد همه این انشائیات، افراد صلاحیتی است که شارع به اراده عموم اشخاص داده تا موقعیت‌های حقوقی افراد در جهتی که تمایل طرفین بر آن است سوق داده شود و نیز ثروت‌ها و منافع جامعه به گونه‌ای توزیع گردد که وجدان عدالتخواه مردم خشنود و راضی باشد. در پرتو این روابط، رسیدن هر کس به موقعیت اجتماعی و اقتصادی که شایسته تلاش و زحمت اوست مطلوب و غایتی است که تحقق آن تقدیراً آرزوی هر قانونگذار می‌باشد. اما ایجاد چنین وضعیتی مقدمات و مستلزماتی دارد که باید مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. قوانین موضوعه، جز ایزاری نیست که به کار بستن نادرست آن، ثمره‌ای جز خاموش کردن مصباح عدالت نخواهد داشت. در ظل این قوانین، رویه عرفی معاملات بسان دستانی پنهان، در نقاب حقیقت، نقش بسیار مهمی در جهت‌گیری روابط اجتماعی ایفاء می‌کند و چه بسا مرکب تعامل را از طریق عدالت بر سبیل ظلمات تازیانه زند و مقش را در رسیدن به اهداف خود ناکام سازد. در این میان تنها خود قانونگذار قادر است بگونه‌ای آمرانه به انستاد مجرای فساد اقدام کند. در پس همه این مسائل، نقش تحلیلی که پژوهشگر در توضیح و تبیین مسائل حقوقی ارانه می‌دهد تا راهکارهای موجود را در جهت انتخاب نیکوترین سیاق ممکن برگزیند را نمی‌توان انکار نمود، چرا که فروغ سراج هدایت از پرتو اندیشه‌های وی نشأت می‌گیرد.

اهم روابط حقوقی بر محور امور مالی و بر پایه روابط اقتصادی استوار است، به طوری که یکی از اصلی‌ترین محورهای این کتاب، روابط اقتصادی و تجارتي اشخاص است. تمهید نظریه کلی پیرامون قراردادهای و در کل، روابط مالی، علاوه بر اینکه قابل تسری به سایر روابط اقتصادی جامعه است، تحقق بخش اصلی مطلوب قانونگذار خواهد بود. در این زمینه غایت هر کس در توسل به پیوندهای مالی، سامان بخشیدن به وضعیت دارایی خود از راه جذب ثروت و ارائه خدمات مالی است، که لازمه آن ایجاد روابط متقابل اقتصادی با سایر افراد جامعه می‌باشد.

پیوند دارایی اشخاص مجرایی است که ورود و خروج اموال، در نتیجه، سود و زیان ناشی از تعاملات مالی از طریق آن صورت می‌گیرد. اما همیشه چنین نیست که این پیوند مورد حمایت شارع و قانونگذار باشد، بلکه باید در چهارچوبی صورت گیرد که لافیل مورد منع قرار نگرفته باشد. یکی از این قالب‌ها، توسل به قدرت سازنده اراده است. در این میان قانونگذار وظیفه نظم و ترتیب بخشیدن به عملکرد نیروی اراده را بر عهده دارد و میدانگاه جولان اراده اشخاص همان حدودی است که مقنن با توجه به اصول و قواعد پذیرفته شده، معین نموده است. حرکت اراده اشخاص در تنظیم امور زندگی خود شیوه‌ها و صور فراوانی دارد و یکی از این شیوه‌ها که موضوع اصلی صحبت ما نیز می‌باشد،

دادوستد از راه تراضی است که تبادل دارائی در میان اشخاص اغلب از این مسیر صورت می گیرد. این طریق ارتباط اقتصادی با دیگر افراد جامعه از دیرباز مورد توجه اقوام مختلف بوده است به طوری که قرآن کریم هم بدین شیوه تأکید دارد. خداوند می فرماید: لا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکن تجارت عن تراض منکم (آیه ۲۹ سوره مبارک نساء). ملاحظه می شود تجارت همراه با تراضی طرفین، مورد توجه شارع مقدس نیز بوده است و آن را یکی از راه های توزیع عادلانه ثروت در میان دارائی مردم در نظر گرفته و بر این اساس بوده که بنیان گذران امور زندگی در اموار معاش از خود و دیگران بر گرد این موضوع در گردش است.

مسئله ای که در این میان مطرح می شود، لزوم یا عدم لزوم دخالت و مباشرت اشخاص در برقراری ارتباط با افراد جامعه است. آیا آنها می بایست با اراده بلاواسطه خود اقدام به برقراری ارتباط متقابل با دیگران کنند و اعتبارات انشاء شده باید ساخته دستان خود آنها باشد، یا قادر هستند صلاحیت موجود در اراده خویش را به دیگران نیز اعطاء کنند تا با انشاء دیگری دارائی خود را با دارائی دیگران پیوند دهند؟

ضرورت پذیرش وجود چنین توانی در اراده اشخاص با گسترش صنایع و توسیع دامنه معاملات و افزایش روزافزون نیازهای بشری مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است تا یک شخص بتواند همزمان در چندین مکان دور از هم با دیگران ارتباط حقوقی برقرار کند. در چنین وضعیتی بود که نهادی به نام «وکالت» تأسیس گردید تا یک شخص بتواند به عنوان اصیل شعله ای از صلاحیت موجود در اراده خود را به نایب و کارگزار خویش اعطاء نماید. مقدمه پذیرش این وضعیت، وجود سلطه ای است که اصیل بر دارائی خود دارد و نیابت نیز اثر و نتیجه این سلطه است. علاوه بر این، تقبّل وجود چند اعتبار در قصد یک شخص و اقدار اراده وی در انشاء عمل حقوقی در جهت اعتباری که متعلق قصد قرار گرفته است، پذیرش چنین بنیانی را توجیه می کند. تأسیس این نهاد علاوه بر اینکه موجب گردید پرتو توان حقوقی یک شخص بتواند در حیطه ای وسیعتر منشأ اثر گردد، باعث شد یک نفر بتواند جمیع لوازم معنوی و مادی مورد نیاز خود را از گرد هم آوردن چندین نیروی تفکر، فراهم کند. فرضاً ثروتمندی، شخص متبحر در معاملات تجاری را نایب و نماینده خویش قرار می دهد تا روابط حقوقی خود را سامان بخشد و از جمع آمدن امکانات مختلف بهترین ثمره ممکن را نصیب خود سازد.

در صحبت های گذشته از وکالت به عنوان یکی از مواردی که شخص نایب دیگری می شود، یاد شد اما نمایندگی گستره ای بسیار فراتر از آنچه در استنابت مورد تحلیل قرار می گیرد، دارد. چه بسا غالباً نمایندگی ها ریشه ای در اراده طرفین ندارد و شخص گاه به حکم قانون و تشخیص دادگاه بر دیگرانی سلطه پیدا می کند و مجاز برای تصرف در امور دیگری می شود. پس نگرش ما به نمایندگی، بسنیار گسترده تر از مفهومی است که در اغلب کتب حقوقی از آن صحبت می شود و رویه متعارف البور قضایی نیز بر آن استوار است. بدین سبب شایسته است دامنه صحبت خود را گسترش داده و از ماهیت عام نمایندگی سخن بگوئیم.

از طرفی حاصل گسترش علوم و احراز عدم امکان جمع چندین نفع متقابل در نتیجه منفعت طلبی اشخاص در قالب یک اراده و بروز ناسازگاری ها و اختلافات عمده موجب مطرح شدن ضرورت

وجود یک وضعیت اعتباری بسان یک شخصیت گردید که در پناه مشارکت افراد بتواند مستقل از سازندگان آن با دیگران ارتباط برقرار کرده و نوای آن نصیب کسانی گردد که در سایه این شخص به نسبت حصه معلوم خود فعالیت می‌کنند. این همان شخصیت حقوقی مبهم و مجهولی است که هنوز در این مرحله فعلیت نیافته است. همسویی اراده این افراد در سیاقی که پیش رو داشتند به این اشتراک، جلوه یک شخصیت مستقل بخشید. در نتیجه مواجه شدن این وضعیت با حمایت قانونگذار، موجودی پا به عرصه اعتباریات نهاد که تا کنون سابقه‌ای روشن در تاریخ حقوقی جوامع بشری نداشته است. اما این شخص، وجودی اعتباری و فاقد فهم و شعور بود، که توانایی مادی و معنوی حل مسائل و گره‌گشایی از کار خود را نداشت. این شخص، بسان یک کشتی، به خودی خود اقتضای رسیدن به ساحل مقصود را ندارد و ناخدائی می‌خواهد که در تلاطم امواج سهمناک این دریای خروشان، موجود بی اراده ما را راهبری کند. این ناخدا، همان نماینده‌ای است که بازوی توانای شخص حقوقی بشمار می‌آید، در واقع نمایندگی از لوازم گذران امور زندگی اقتصادی اشخاص حقوقی است. بدین ترتیب بود: که شخص حقوقی، طرف اصلی معاملات کلان اقتصادی قرار گرفت تا جایی که رقیب اصلی اشخاص طبیعی محسوب می‌شود.

سیری که در این کتاب پیش رو داریم، تبیین ماهیت عام نمایندگی و تشریح احکام و قواعد حاکم بر آن است. بعد از فراغت از مباحث کلیات نمایندگی و همچنین نمایندگی مدنی به بحث تخصصی پیرامون نمایندگی تجارتی می‌پردازیم. حرکت از کلیات به جزئیات نمایندگی، مستلزم ساختن زیر بنای عقلی و منطقی است که ما سعی کردیم بنای خود را بر پایه‌های مستحکم و استوار «اندیشه» افراشته کنیم. در این اثر، نقش قدرت اندیشه و استدالات عقلی، به مراتب از توسل به تشریح و تعبد بیشتر است. همچنین تحلیل‌های ما مطابق مذاق اشخاص و رویه عرفی و عملی موجود در جامعه است. در واقع گریز از مجرد گرانی یکی از ویژگی‌های عمده کتاب حاضر است. چه ما، در پی تطبیق قواعد با نظام حقوقی عملی و عرفی هستیم نه انطباق اندیشه مردم با قواعد تعبدی. همچنین تمهید نظریات عمومی و ارائه تئوری‌های نوین و نیز تحلیل مبانی حقوقی نمایندگی و مسائل مربوط به آن و تعلیل نهادهای قانونی و عرفی، سهم بسیار زیادی در اثر ما ایفاء می‌کند.

بخش عمده‌ای از مطالب کتاب، به نمایندگی تجارتی اختصاص دارد. نتیجه نادرستی که از پابندی به ظاهر قانون تجارت و اعمال قواعد مدنی در امور تجارتی حاصل می‌گشت، نگارنده را ناگزیر از اتخاذ موضعی فراتر از یک شارح ساده قانون نمود. ما در مباحث تجارتی بیش از آن که به قانون ایستای تجارت متوسل شویم، عرف تجارت داخلی و بین‌المللی و کنوانسیون‌های جدید تجارتی را مبنای تحلیل‌های خود قرار دادیم. تا مرز روابط تجارتی و مدنی از هم باز شناخته شود. در واقع موضوعات حقوقی در باب نمایندگی تجارتی با دید تجاری و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است. نگارش این کتاب در دو باب صورت گرفته است که باب اول را به نمایندگی مدنی، در سه فصل و باب دوم را به نمایندگی تجارتی در سه فصل اختصاص دادیم.